

גליון 13
ה'תשע"ט

פרשת
זארא

גליון שז"ת

וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא
וַיִּקְרָא יְהוָה אֶת
שְׁמוֹת הַבָּנִים

סימנים ט"ז - ו"ח

שאלות שנשאלנו והשבנו בס"ד
ממה שחננו ה' בחמלתו ותברך
אורן נזרית

החזנה בעיד האבות באר שבע טובב"א

תוכן הענינים

סימן טז.....ג

אם ניתזו לו מי רגלים בבגדו הפנימי רשאי להתפלל, כיון שהוא מכוסה, אבל אם ניתזו לו מי רגלים על הבגד החיצון יכול להקל בשעת הדחק, אם אינו שיעור של טופח על מנת להטפוח, והיינו שאם מניח ידו עליהם מעלה לחות בה, שאם יניחנה על דבר אחר מקבל ממנה לחות, ולכן טוב יותר שיכסה זאת בבגד ארוך וכד', ולבני אשכנז מותר אפילו לכתחילה אם הבגד רטוב ממי רגלים אבל אין בו שיעור של טופח על מנת להטפוח.

סימן יז.....ה

מהתורה נאסרנו עם קדוש להקיף פאות הראש, והן ב' פאות במקום חיבור השיער ללחי מימין ומשמאל לפני האוזן, ושיעורן ממקום השיער שבסוף מצח האדם ועד גובה אמצע האוזן ומשם לכיוון פני האדם. ובהסרת פאות הראש אינו חייב אלא כשמסירן בתער, ויש שאסרו במספריים כעין תער ויש לחוש לדבריהם.

ובענין מנהג שנהגו ישראל הנקרא חלאק'ה, הוא מנהג חסידות שיש לו סימוכין בהלכה, ויש שנהגו לעשותן במירון בציון הרשב"י כשימלאו לילד ג' שנים או אצל צדיקים אחרים, וישנן מנהגים רבים בדבר. ובמצווה זו שמניחים לילד פאות הראש בתספורת ראשונה, טוב לעשותה בקול רינה ותודה מתוך שמחה של מצוה.

ובענין אורך הפאות או מה נהגו לשימם לפני האוזן או מאחוריה הנה יש בזה מנהגים רבים, ומעיקר הדין אין צורך להאריך ממש אלא רק שיהיו ניכרות, ובפרט ע"פ הקבלה. ומ"מ רבותינו הספרדים לא נהגו בזה, והרוצה להאריך מתוך חסידות, קדוש יאמר לו.

סימן יח.....יח

בהצעת שידוך שהכלה נולדה עם כליה אחת ל"ע, או שאר מומין שמקפידים עליהם, וכן בצד החתן, חייב להודיע את החסרון למשודך קודם גמר השידוך, ואם לא מודיע יש לחוש למקח טעות ואונאת דברים, אמנם אין צריך להודיע קודם שהתחילו להיפגש, אלא יודיע לפני גמר השידוך את כל האמת למשודך, ואם יסכים בכל זאת לגמור השידוך עם המשודכת אין בזה חשש כלל.

מפתחות.....כ

גליון שו"ת

והנהיגו
הנהיגו

מפי

הרב אורן נזרית שליט"א

ניתן להקדיש פרשיות

לברכה והצלחה

ולעילוי נשמות זכיו"ב

פרטים בטל:

0506491414

0509013000

גרפיקה ועימוד:

א.י.ש. אשדוד

052-7627127

למעוניינים ניתן לקבל גיליון זה וכן את הגליונות:

שיחות חיזוק; אשיחה בחוקיך; אשיחה בחוקיך בהלכה; מהמחבר במייל: toraoren@gmail.com
 כמו כן ניתן להשיג ספרי המחבר סדרות הספרים: שיחות חיזוק (ה' כרכים); אשיחה בחוקיך (ה' כרכים);
 קול חתן; קול שמחה; ומארז דיסקים 'שיעורי יגדיל תורה' בטל: 0506491414, 0509013000

סימן טז

(שו"ע או"ח סימן ע"ח ס"א וסי' פ"ב ס"ב)

שאלה:

נשאלתי אדם שניתזו לו על המכנסים ניצוצות מי רגלים, מה דינו לגבי תפילה וברכות, וכן אם נראה מבחוץ, האם מותר לו לברך.

תשובה:

אם ניתזו לו מי רגלים בבגדו הפנימי רשאי להתפלל, כיון שהוא מכוסה, אבל אם ניתזו לו מי רגלים על הבגד החיצון יכול להקל בשעת הדחק, אם אינו שיעור של טופח על מנת להטפוח, והיינו שאם מניח ידו עליהם מעלה לחות בה, שאם יניחנה על דבר אחר מקבל ממנה לחות, ולכן טוב יותר שיכסה זאת בבגד ארוך וכד', ולבני אשכנז מותר אפילו לכתחילה אם הבגד רטוב ממי רגלים אבל אין בו שיעור של טופח על מנת להטפוח.

א. שנינו בגמרא (ברכות כה.) "אמר רב יהודה: ספק צואה - אסורה, ספק מי רגלים - מותרים. איכא דאמרי, אמר רב יהודה: ספק צואה, בבית - מותרת, באשפה - אסורה, ספק מי רגלים - אפילו באשפה נמי מותרין. סבר לה כי הא דרב המנונא, דאמר רב המנונא: לא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד, וכדרכי יונתן. דרבי יונתן רמי: כתיב "ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ", וכתיב: "ויתד תהיה לך וגו' וכסית את צאתך"! הא כיצד - כאן בגדולים, כאן בקטנים, אלמא: קטנים לא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד. הא נפול לארעא - שרי, ורבנן הוא דגזרו בהו, וכי גזרו בהו רבנן - בודאן, אבל בספקן לא גזרו, ובודאן עד כמה? אמר רב יהודה אמר שמואל: כל זמן שמטפחין". ומסקינן שם, "אמר רבא הלכתא צואה כחרס אסורה ומי רגלים כל זמן שמטפחין".

עוד אמרו בגמ' (שם) "לימא כתנאי כלי שנשפכו ממנו מי רגלים אסור לקרות קריאת שמע כנגדו, ומי רגלים עצמן שנשפכו, נבלעו מותר. לא נבלעו אסור. רבי יוסי אומר כל זמן שמטפחין". ומסיק (ע"מ ב') דבטופח על מנת להטפוח פליגי, דלת"ק אינו אסור אלא א"כ הוי טופח על מנת להטפוח, ולר' יוסי כל זמן שמטפחין אסור (היינו לחים שמרטיבין היד, ואפילו אין בהם טופח ע"מ להטפוח).

ב. וז"ל הרמב"ם (פ"ג הלכות קריאת שמע ה"ז) "היתה צואה יבשה כחרש אסור לקרות כנגדה, ואם היתה יבשה יותר מחרש עד שאם זרקה תתפרך הרי היא כעפר ומותר לקרות כנגדה, מי רגלים שנבלעו בקרקע, אם היו מרטיבין היד אסור לקרות כנגדן, ואם לאו מותר". אלמא דדעתו כמו ר' יוסי דכל זמן שמטפחין אסור. וכן פסק בשו"ע (סימן פב ס"ב) "מי רגלים שנבלעו בקרקע, אם היו מרטיבין היד אסור לקרות כנגדם".

אולם הטור (סימן פ"ב) והרא"ש (שם ס' מ"ט) ועוד ראשונים, כתבו דמאי דקאמר רבא הילכתא כל זמן שמטפחין, היינו טופח על מנת להטפוח וכדעת ת"ק דר' יוסי, עיין בב"י. והביא כן הרמ"א (שם) בשם י"א, וז"ל "וי"א דאינו אסור רק בטופח על מנת להטפוח (דהיינו שאם מניח ידו עליהם יש לחות על ידו באופן שאם יניחנה על דבר אחר תהיה לחות על אותו דבר), ויש לסמוך על זה".

ג. והנה אם ניתזו מי רגלים בבגדיו הפנימיים, מה שבאמת קורה בדר"כ שנשאר כמה טיפות בבגד הפנימי, לכאורה כיון שקיבלנו הוראת מרן השו"ע, כל זמן שזה מרטיב היד, אסור בקריאת שמע ותפילה כנגדם. אולם מצינו לזה היתר ממה שכתב באשל אברהם (בוטשאטש סימן ע"ח ס"ק א') וז"ל "אודות מ"ש בספר חסידים

ד. אולם אם זה בבגד החיצון וידוע שהוא מרטיב את ידו, בכה"ג לכאורה אין מקום להקל כיון שהוא אסור מדרבנן ולא הוי ממידת חסידות. אלא שבדברי חמודות (אות קמ"ח) ובספרו מלבושי יום טוב (סק"ב) גרס דברי הגהת הרמ"א כאן בדברי השולחן עצמו, ושכן הוא בשולחן ערוך (דפוס קראקא שנת שס"ז), ושמרן השולחן ערוך חזר בו ממה שכתב בבית יוסף, וכן הובא בהגהות המהר"א אזולאי על הלבוש (סק"ב), ובאליה רבה (סק"ג), ובאליהו זוטא (סק"ב), ושכן עיקר. ע"ש. אבל בהגהות שמן המאור כתב לדחות גירסא זו בדברי השו"ע, ושהם דברי הרמ"א. ועיין בבן איש חי (פרשת בא אות י"ט) שפסק להקל בזה. וכן בכף החיים (סק"ד) נראה שסובר להקל בזה מעיקר הדין. וכן דעת כמה אחרונים שאין לאסור כל שאין בהם טופח על מנת להטפוח. עיין ט"ז (סק"א), והמגן אברהם (סק"ג), והנחלת צבי (סק"ב), ועוד. ולכן במקום הדחק יש לסמוך על אותם פוסקים שמתירים אם זה לא טופח על מנת להטפוח, וכן התיר בשעת הדחק בספר הלכה ברורה (שם).

ה. ואם הוא מסופק אם הוי שיעור דכל זמן שמטפחין, או לרמ"א מסופק אם הוי טופח על מנת להטפוח, או שהוא מסופק אם התייבש לשיעור המותר, בכה"ג הוי ספיקא דרבנן, דמדאוריתא אסור דווקא לפני העמוד כמו שנתבאר. וז"ל השו"ע (סימן ע"ו ס"ז) "ספק אם צואה בבית, מותר לקרות, דחזקת בית שאין בה צואה. ספק אם צואה באשפה, אסור, משום דחזקת אשפה שיש בה צואה, אבל ספק מי רגלים, אפילו באשפה, מותר משום דלא אסרה תורה לקרות כנגד מי רגלים אלא כנגד עמוד של קלוח, ואחר שנפל לא מיתסר אלא מדרבנן, ובספיקן לא גזרו".

ו. והנה בחיי אדם (כלל ג' סימן לב') חידש דאם היה יודע שהיו כאן בביתו מי רגלים, ונסתפק אם הטיל עליהם רביעית מיא או לא, כיון דאתחזק איסורא אפ' בדרבנן אזלינן לחומרא,

הקדוש [סימן תתכז'] להקפיד שלא להיות על מלבוש פנימי זרע, וכתוב על זה בספרים הקדושים לשון של חומרא, נראה פשוט שכולי עלמא מודים שאין גם מדת חסידות בזה במי רגלים כל שיש ספק בזה. הגם שמי רגלים חמירי מזרע, שבמי רגלים מצינו (סימן ע"ו סעיף ז') הרחקה מכנגד הקלוח מדאורייתא, ומדרבנן צריך הרחקה תמיד, ובזרע לא מצינו הרחקה, מ"מ י"ל שיש חומרא יתרה גם כן בזרע מצד שניכר תמיד בבגד עד הכיבוס, משא"כ מי רגלים שעומדים להתייבש תיכף, ואולי גם קודם שנתייבשו ודאי, גם כן קילי, כיון שמשורת ההלכה בבגדים מכוסים אין קפידא גם בצואה, ורק ממדת חסידות טוב לזיזהר, אין ללמוד זה ממה שאינו עומד להתייבש, לשלא יהיה ניכר עוד ממילא והוא מחוסר מעשה כיבוס, לשלא יהיה ניכר, משא"כ מי רגלים שעומד להתייבש ממילא לשלא יהיה ניכר כלל. ויש סברא שכל העומד לכך ממילא כאלו כבר הוא כן, לזה יש להקל בזה לגבי דרך חסידות הנ"ל. אך עכ"פ לגבי ניצוצות או טיפות שיש בהם ספק שכבר נתייבשו, בזה פשיטא שאין שום פתחון פה טענה על המיקל שלא להביט כלל בזה, אם יבש כבר או לא, כיון שעומד להתייבש ממילא, וגם אודות זרע א"צ לעיין בזה, וכל שסגנון שלו באופן שאין מגיע זרע למלבושו כלל, גם אם באיזה פעם מסופק ואינו בודק אחר זה, ג"כ אין חשש כל כך". והיינו דבמי רגלים שיש צד שהתייבשו ואינו מחויב לבדוק, וגם אם ודאי לא נתייבשו, כיון שזה עומד להתייבש, הוי כאילו התייבש, ולא חיישינן בזה. וכן משמעות דעת מרן השו"ע (סימן ע"ח ס"א) וז"ל "היה קורא והתחילו מי רגליו שותתין על ברכיו, פוסק עד שיכלו המים, וחוזר לקרות, אפילו אם נפלו על בגדיו ויש בהם טופח על מנת להטפוח, כיון שהם מכוסים בבגדו. ואם נפלו מי רגלים בארץ, מרחיק מהם ד' אמות". אלמא כל שהמקום מכוסה שרי, ולא מסתבר לחלק בין נפלו על ברכיו, לבין אם נפל על בגדו.

דאיתחזק איסורא. ובמשנה ברורה (סימן ע"ו ס"ק כ"ה) התיר רק בשעת הדחק וז"ל "ואם הוא יודע שהיה כאן מי רגלים ונסתפק אם הטיל לתוכו רביעית מים וכיוצא בו, כתב הח"א דכיון דאיתחזק איסורא אזלינן לחומרא אפילו במילתא דרבנן, ומ"מ בשעת הדחק שיתבטל עי"ז מק"ש ותפלה יוכל לסמוך על הפוסקים דאפילו בזה אזלינן לקולא במילתא דרבנן. ואם אירע לו כזה בצואה דהיינו שהוא יודע שהיה כאן צואה בבית ונסתפק אם פיננה נראה דאסור לקרות ולהתפלל, עד שיתברר לו דהלא הוא מילתא דאורייתא."

ז. ובדין אדם שיש לו חולי שנקרא קטטר, עיין בשו"ת הרמ"א (סימן צ"ח), ובשו"ת משנה הלכות (חלק י"ח סימן ג"ט) שהאריך בזה. ובס' הלכה ברורה (סימן ע"ח ס"ב) הסיק להקל בזה, עיי"ש.

ע"כ. וא"כ היכא שמסתפק אם התייבש הוא אתחזק איסורא ואזלינן לחומרא. ואמנם זוהי סברת הש"ך ביו"ד (סימן ק) בספקא דרבנן היכא דאתחזק איסורא. אבל לדעת הרשב"א והריטב"א והמאירי (גדה סא ב) מוכח להתיר כל ספק דרבנן אפילו היכא דאתחזק איסורא. וכן דעת המרדכי (ריש פ"ג דביצה). וכדעת הפרי חדש (סימן סט ס"ק מד וסימן קי כלל טו) שחולק על הש"ך ומתיר. וכ"כ בשו"ת ר' בצלאל רנשבורג (סימן כג דמ"ט ע"ב), שאע"פ שלדעת הש"ך ספיקא דרבנן בדאיתחזק איסורא אזלינן לחומרא, מ"מ כבר הכריעו הפר"ח והכרתי ופלתי וסיעתם להקל אף בדאיתחזק איסורא. ע"כ. וכן פסק הגאון רבי רפאל בירדוגו בספר תורות אמת (דף לג ע"ג) שהעיקר כדברי הפר"ח להקל. וע"ע בשו"ת בן אברהם אבוקרא (סימן ד) ובמ"ש בשו"ת יביע אומר חלק ח' (חיו"ד סימן ה). ע"ש. הילכך יש להקל בנ"ד אף

סימן יז

(שו"ע או"ח ס' תקל"א יו"ד סימן קע"ח ס"א וס' קפ"א ס"ג ס"ה וס"ט)

שאלה:

נשאלתי מה המקור למנהג ה"חאלק'ה", האם חובה לעשותו וכיצד, ומה דין פאות הראש לענין איסור הקפתן ושיעור הפאות?

תשובה:

מהתורה נאסרנו עם קדוש להקיף פאות הראש, והן ב' פאות במקום חיבור השיער ללחי מימין ומשמאל לפנים האוזן, ושיעורן ממקום השיער שבסוף מצח האדם ועד גובה אמצע האוזן ומשם לכיוון פני האדם. ובהסרת פאת הראש אינו חייב אלא כשמסירן בתער, ויש שאסרו במספרים כעין תער ויש לחוש לדבריהם.

ובענין מנהג שנהגו ישראל הנקרא חלאק'ה, הוא מנהג חסידות שיש לו סימוכין בהלכה, ויש שנהגו לעשותן במירון בציון הרשב"י כשימלאו לילד ג' שנים או אצל צדיקים אחרים, וישנן מנהגים רבים בדבר. ובמצווה זו שמניחים לילד פיאות הראש בתספורת ראשונה, טוב לעשותה בקול רינה ותודה מתוך שמחה של מצוה.

ובענין אורך הפאות או מה נהגו לשימם לפנים האוזן או מאחוריה הנה יש בזה מנהגים רבים, ומעיקר הדין אין צורך להאריך ממש אלא רק שיהיו ניכרות, ובפרט ע"פ הקבלה. ומ"מ רבותינו הספרדים לא נהגו בזה, והרוצה להאריך מתוך חסידות, קדוש יאמר לו.

א. איסור השחתת פאה וטעמה

נאמר בתורה (ויקרא יט, כז) - "לא תקפו פאת ראשכם וגו'", והוא בכלל הלאו של "ובחוקתיכם לא תלכו" (שם יח, ג), ופירש רש"י (שם ד"ה לא תקיפו פאת ראשכם) - "זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו, ונמצא הקף ראשו עגול סביב, שעל אחורי אזניו עקרי שערו למעלה מצדעיו הרבה", והוסיף רבינו בחיי (שם) וכתב - "הזהיר הכתוב בגלוח שני הצדעים בין בפני עצמן בלא גלוח הראש, בין עם גלוח הראש כאחד, אם גלח שניהם לוקה שנים על כל פאה ופאה". ובדברי הספורנו (שם) נתבאר טעם נוסף - "שלא נחללם בהקפת הראש כמעשה שוטים ושכורים או כומרים וגו'", וכדבריו כתב האבן עזרא (שם) - "וטעם להזכיר לא תקיפו פאת ראשכם כמעשה הגויים, להיות מובדלים מהם, ואחר ששער הראש והזקן לתפארת נברא אין ראוי להשחיתו". וכן כתב הרמב"ם (הל' ע"ז פ"ב ה"א) - "אין מגלחין פאתי הראש כמו שהיו עושין עובדי ע"ז וכומריהן, שנאמר: לא תקיפו פאת ראשכם" וכן כתב הסמ"ג (לאווין סי' נז).

ובספר החינוך (פר' קדושים מצוה רנא) כתב - "שלא להקיף פאתי הראש, שנאמר (ויקרא יט, כז) לא תקיפו פאת ראשכם, ופירשו זכרונם לברכה שהענין הוא שאסור לישראל לגלח ולהשוות שערות ראשו לאחורי אזניו ולפדחתו, כמו שעושים גם היום עובדי עבודה זרה וכומריהם, וזהו שאמרו זכרונם לברכה במסכת מכות (כ:): איזהו פאת הראש, זה המשוה צדעיו לאחורי אזניו ולפדחתו".

ובטעם ושורש המצווה כתב - "כדי להרחיק ממנו ולהשכיח מבין עינינו ומכל מעשינו כל ענין עבודה זרה וכל הנעשה בשבילה, ובאה האזהרה מפורשת בדבר שיעשו לה בני אדם בגופותם, מפני שהיא למזכרת עוון תמיד אחר שהיא דבר קבוע בגוף. ומפני שזה מעקרי טעם המצוה, היו צריכין זכרונם לברכה שיבארו כי הקפת כל הראש גם כן בכלל הלאו, שלא

תאמר שתכלית מה שנאסר כדי שלא נדמה להם והם לא יגלחו כל הראש כולו, -לימדונו שגם זה בכלל האיסור הוא, כמו שבא ביבמות שאמרו שם (ה.) הקפת כל הראש שמה הקפה. ואפשר כי התורה אסרה הכל משום דומה לדומה" ע"כ.

מיהו כתב הטור (יו"ד סי' קפא) דלא מוכחא מילתא שזהו עיקר טעם ציווי התורה כפי שכתב הרמב"ם לעיל, וזאת משום שלא נתפרש כן בשום מקום, ועוד הוסיף וכתב - "ואין אנו צריכים לבקש טעם למצוות כי מצוות מלך הם עלינו אף לא נדע טעמן" ע"כ.

ובב"י יוסף (שם) מסייעא ליה להרמב"ם וכתב שודאי דאין כוונות הרמב"ם לתלות מעשה וקיום המצווה בהבנת טעמה, וכתב - "ומכל מקום במצוות האלו נראה לי שלא נתן בהם טעם הרמב"ם מדעתו אלא מדעת הכתוב, שמצאן מוקפות מלפניהן ומלאחריהן, ממצוות הנאסרות משום חוקי הגוים שהרי כתוב לפנייהם "לא תאכלו על הדם לא תנחשו ולא תעוננו" (ויקרא יט כו) ואחריהן כתוב "ושרט לנפש וכתובת קעקע" (שם פסוק כח) והרי זה כמפרש שהקפת הראש והשחתת הזקן נאסרו, מפני שהיו עושין כן עובדי עבודה זרה וכומריהם".

מאידך כתב הב"ח (שם) דאע"ג דדייק מרן בדבריו בב"י הנ"ל, מ"מ לא מצינו בכתבי הרמב"ם שתלה פירושו בזה, ולכן ביאר ע"פ הנאמר בספר המצוות (ל"ת סי' מג וסי' מד) ובמורה נבוכים (ח"ג פל"ז) שהבין הרמב"ם מדעתו כי מעבר לאיסור הגילוח וההקפה דקאי באפי נפשיה, מתחייב גם משום חוקות הגויים, ומש"כ בטעם המצווה אין זה אלא כדי ללמדנו דאיכא ביה תרתי, עכתו"ד.

ב. מיקום הפאה האסורה בהשחתתה

אע"ג שנאמר בתורה (ויקרא יט, כז) - "לא תקפו פאת ראשכם וגו'", לא פרשה התורה בהדיא מהו מקום פאת הראש האסורה בהקפה.

וכתב מרן בבדק הבית (י"ד סי' קפא) - "וזה"ל הריטב"א ז"ל שם (מכות כא. ד"ה מחוי) אהא דמחוי רב ששת בי פירקי רישא. פירוש: הם במקום חיבור הראש והעינים שהראש שתי חתיכות מקום השער חתיכה אחת ומקום הפנים חתיכה אחת, ומתחברת בצד האוזן מלפניו זו עם זו והיא נקראת צידעא כי שם סוף הראש מקום חיבור הפרקים, וכן אמרו וחייב על הראש שתיים, אחת בראש הצידעא מכאן, ואחת בראש הצידעא מכאן. ולשון הכתוב שאמר לא תקיפו פאת ראשכם הוא מה שאמרו בברייתא שיטוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו לפי שהשערות בצידעא הם בולטות כלפי הפנים למטה ממקום צמיחת השער שבראש לפניו במצחו ולאחריו באזניו. וכשאדם מגלח שערות של פאה זו עד שיהא מגלח כל היוצא חוץ ממקום צמיחת השערות שבמצחו ואחורי אזניו ויהיה הכל שוה, יראה מקום הצידעא עם אחורי האוזן ועם הפדחת שהוא המצח הכל חלק, וישאר הראש בעיגול חלק מוקף עומד כבכוליא, והשערות שבאותו פרק הם מה שיש בגופו של פרק זה. כי היורדים למטה בחתיכת הפנים אין בהם משום פאה, לא מפאת הראש שהרי אינה בראש, ולא מפאת הזקן שאינם מכלל שערות הזקן."

ומדברי הריטב"א מתבאר כי מקום פאת הראש הוא האזור הנמצא ממול האוזן כלפי הפנים, ועל כל פנים במפגש פאת הראש עם פאת הזקן ישנו שיער שאינו שייך לא לכאן ולא לכאן ואין בהן הלאוין הנ"ל.

וכן פסק מרן השו"ע (י"ד סי' קפא ס"א-ס"ג) - "פאות הראש הם שתיים. סוף הראש הוא מקום חיבורו ללחי מימין ומשמאל. בין שגילח הפאות בלבד, בין שגילח כל הראש עם הפאות, חייב. אינו חייב אלא בתער. ויש אוסרים במספרים כעין תער, ויש לחוש לדבריהם", עוד הוסיף שם (ס"ט) - "שיעור הפאה מכנגד שער שעל פדחתו ועד למטה מן האוזן, מקום

אמנם בכתבי חז"ל נתפרשו הדברים, וכן מצינו בספרא (קדושים פר' ג פ"ו אות ג) - "לא תקיפו אחד המקיף ואחד הניקף, פאת ראשכם סוף ראשכם, ואילו הם הצדעיים מיכן ומיכן". עוד מצינו להא דאיתא במכות (כ:) - "ת"ר: פאת ראשו - סוף ראשו, ואיזהו סוף ראשו? זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו", ופירש רש"י (שם כ. ד"ה חייב על הראש) - "על הקפת הראש חייב שתי מלקיות דשתי פאות יש לו לראש, שהראש כשתי חתיכות - מקום השיער חתיכה אחת, ומקום הפנים והזקן חתיכה אחת ומתחברות זו עם זו בצד האוזן מלפניו וגו' ושם נקרא פאה, שם סוף הראש מקום חיבור הפרקים. ונמצא שיש לו שתי פאות - צידעא מכאן וצידעא מכאן, וחייב עליהן שתיים אפילו נטלן בבת אחת בשתי ידיו", ובדברי הריב"ן (כפיושו למכות כ:) נתבארו הדברים בבהירות וכתב - "המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו - אחורי אזנו אין שיער כלום, וכך במצחו אין שיער כלום, אבל בצדעיו שבאמצע יש שיער. ואם הוא משווה ונוטל כל השיער שבצדעיו למידת אחורי אזנו ופדחתו, זהו מקיף סוף הראש" ע"כ.

והעולה מדבריהם, כי בגילוח מלא של צדעיו ראשו נוצר כמעין עיגול המקיף בין שיער ראשו שמעל מצחו לשיער שמאחורי אזניו, וזוהי הקפת פאת הראש.

ולאחר שנזכרו הדברים הנ"ל בספר הלכות גדולות (סי' לח עמ' ת) הוסיף וכתב - "ומאן דגדע ליה לרישיה, אף על גב דקא שקיל ליה כוליה, מחייב, דקיימא לן (נויר נח.) הקפת כל הראש שמה הקפה".

וכלשונו כתב הרמב"ם (הל' ע"ז פי"ב ה"א) - "וחייב על כל פאה ופאה, לפיכך - המגלח שני צדעיו אפילו בבת אחת והתראה אחת לוקה שתיים, אחד המגלח הפאות בלבד ומניח שיער כל הראש ואחד המגלח כל הראש כאחד לוקה הואיל וגילח הפאות".

שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם, וכל רוחב מקום זה לא תגע בו יד" ע"כ.

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ד סי' קצח) כתב - "בענין השיעור של פאות הראש למטה, שעד שם אסור מהתורה להקיף ואפילו במספרים כעין תער, מפורש בש"ע (סי' קפ"א סעיף ט') דהיינו מכנגד שיער שעל פדחתן עד למטה על האוזן מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד, וכל רוחב המקום ההוא לא תגע בו יד ע"ש. ובמשמוש היד מרגישים שיש בליטה בצדדין שנמשך עד קרוב לסוף האוזן ואז מתפרד ומתחיל הלחיים, ועד שם נקרא פאת הראש, ואם מקיף עובר באיסור תורה. ויש להצטער שבעו"ה המון מבית ישראל ואפילו מבני תורה נכשלין בזה, ומדמין שמעט אחר התחלת האוזן מספיק, ומפרשים כן בכוונת הש"ע (סעיף א') במש"כ שפאות הראש הם במקום חיבורו ללחי ומפרשים דהיינו למעלה, אבל מפורש בש"ע להלן (בסעיף ט' הנ"ל) דהיינו למטה על האוזן במקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד וכו' ובשו"ת 'אמרי יושר' (ח"ב קפ"ג) מביא השיעור עד סוף האוזן, רק מיקל דהיינו עד הרך שבאוזן ולא הרך בכלל, שאין צריך להניח רק עד מקום הרך וכמ"ש. ובמשמוש היד נראה קרוב הדברים להיות אמת וגו' עכ"ל.

ומדבריו עולה כי מקום השיער הנמצא בקדמת האוזן לכל אורכה וכלפי פנים והיינו אף מתחת לעצם הנ"ל ועד סוף האוזן, גם הוא בכלל פאת הראש. ומ"מ הדברים אינם מתיישבים היטב, שכן לא מצינו צמיחת שיער במקום זה אצל נשים וילדים וא"כ נראה שמקום זה הוא בכלל פאת הזקן שאינה קיימת בנשים וילדים ולא בכלל פאת הראש, וכן מדברי האמרי יושר שהזכיר והגר"מ שטרנבוך כי המגלח במקום זה עובר בשני לאוין דפאת הראש והזקן יחד, ולא מצינו למקום אחד בראש שהמגלחו עובר בשני לאוין, וקשה.

מיהו, בספר מגד גבעות עולם (ח"א עמ' צד) שהיה תלמיד מובהק להגר"מ פיינשטיין זצ"ל,

כתב - "שאלתי את הגר"מ זצ"ל היכן הוא לחי התחתון שהוזכר בראשונים ובשו"ע שהוא סוף פאות הראש, והראה לי הגר"מ את מקומו ע"י שפתח את פיו ועי"ז נעשה סדק וכפל בעור הפנים למטה מהעצם שאצל האוזן. שוב שאלתי את הגר"מ זצ"ל א"כ מהו ההיתר של כל בני הישיבה מאירופה, וכן הבעה"ב שגלחו את פאותיהם אף למעלה מן העצם, ואמר לי דבר נפלא שהשיעור של לחי התחתון שהוזכר בשו"ע זה רק אם גדל לו שיער שם בהיותו קטן, אבל אם בהיותו קטן גדל לו שיער רק עד למעלה מן העצם זה עצמו סוף פאות הראש, ומה שגדל אח"כ לאחר בר מצוה זה כבר "זקן" ולא נכלל בכלל "פאות הראש", והביא ראייה ממסכת נגעים וחבל על דאבדין שלא כתבתיה אז, אבל כדבריו מצאתי בפירושו של ר' אליהו מזרחי על רש"י פרשת קדושים וז"ל: "שהצדעים מכלל הראש הן, והן מחוברים ללחיים שהרי הקטן שאין לו זקן, צדעיו מלאין שער כמו הראש" עכ"ל. וא"כ יש היתר גמור לגלח פאות הראש למטה מהמקום שגדל לו בהיותו קטן".

ומדבריו מתבאר שמקום פאות הראש משתנה מאדם לאדם, ועל כל פנים אין מקום הפאות נכלל במקום הזקן, ודלא כהגר"מ שטרנבוך הנ"ל.

ונראה סיוע לדבריו משו"ת הרמב"ם (סי' רמד) שכתב - "ופאתי הראש (הן) הצדעים ושעור השער, שמניחים בהן, הוא רוחב הצדע והוא יותר דק מן הבוהן. ופאתי הזקן ארבע, הלחי העליונה והלחי התחתונה מצד ימין, וכן שתי הלחיים מצד שמאל. ומותר לו לגלח הפאות כולן במספרים וכך עושים אנחנו תמיד, רוצה לומר נגלח פאתי הראש במספרים, לפי שלא נאסר אלא השחתה של תער ולא צווינו לגדל הצדעים, כמו שחושב ההמון, אלא הנזיר הוא אשר צווה לגדל השער, ולכן אם גלח, ביטל מצות עשה ועבר על מצות לא תעשה, ואין הדבר בפאות כך, אלא הוא מצות לא תעשה

ס"ג) - "אינו חייב לגדלן, אלא אסורה במספריים כעין תער, ויש לחוש לדבריהם".

וכתב הרש"ר הירש (ויקרא יט, כז) אגב פירוש המושג הקפה והחילוק בינו לבין השחתה: "בהקפת הראש אין רמז לכך, שהסרת השיער אסורה רק בדרך מסויימת, המעשה נאסר מצד תוצאתו - שהוא משווה צדעיו לאחורי אוזנו ולפדחתו. וזו גם דעת התוספות (שבועות ב ע"ב) ורא"ש (מכות פ"ג סי' ב). הקפת פאת הראש אסורה בכל דרך שהיא - גם על ידי מספריים. ואילו לדעת הרמב"ם (הל' עבודת כוכבים פי"ב ה"ו), הקפת פאת הראש אסורה רק בתער בלבד - כדרך שנאמר בפאת זקן".

ומתבאר מדבריו שאין לחלק בין השימוש בתער למספריים, שכן יש להתייחס לאיסור מצד תוצאתו, ונפקא מינה דאף המסיר שיער ראשו בסם עובר בלאו דאורייתא לדעת התוס' והרא"ש דמקיף פאת ראשו.

וכדבריו מצינו בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה סי' רסד) דכתב - "אמנם דע, כי גם המחמירים ומגלחים בסם עליהם עדיין ליהזר מחשש איסור חמור דהקפת פאת הראש, שבגילוח הזקן האיסור הוא רק בגילוח, אבל במלקט ורהיטני מותר כיון שאינו דרך גילוח, וכל שכן שמותר בסם שאינו דרך גילוח כלל, משא"כ גבי איסור הקפת פאת הראש מפורש בתוס' ישנים מכות בשם ריב"א, ובתוס' בנזיר (והביאו בשו"ת רע"ק החדשות) שאפילו שמותר במספריים מ"מ אסור במלקט ורהיטני, שבפאת הראש לא נאמר בו גילוח אלא לא תקיפו, ואין חילוק אם עשה זאת בדרך גילוח או לא, אלא כל שהקיף את פאת הראש עובר בלאו, וא"כ ה"ה כשמקיף פאת הראש בסם שעובר בזה על הלאו".

ד. פאות ארוכות עוד בימי קדם

הנה אע"ג שנצטוינו שלא להעביר פאת הראש, לא ציווינו התוה"ק להאריך ממש.

לבד, ולפיכך אינו חייב לגדלן, אלא אסורה עליו ההשחתה לבד. וכתב משה" עכ"ל

ומדבריו עולה כי צדעי הראש אינם כוללים כל גובה האוזן, שכן רוחבו של הצדע ברום האוזן גדול מאגודל, ומכל מקום לא נתבאר בדבריו מהו מקום סיום הפאה. עוד העלה, כי אין כל חיוב ואף לא מנהג חסידות להאריך הפאות, ועוד הדברים יתבארו בהרחבה בהמשך.

ג. הקפה בכלי

נחלקו רבותינו הראשונים ובניהם: ספר יראים, הרמב"ם, הראש הטור ועוד, האם איסור הקפת פאת הראש חל רק בשימוש בתער כמו באיסור השחתת פיאת הזקן, או שמא גם השחתה במספרים דינה כהשחתה בתער ואסורה. ונפקא מינה לעניין תגלחת בעזרת מכונת תספורת בגובה נמוך.

וכתב הרמב"ם (הל' ע"ז פי"ב ה"ו) - "ומותר ללקט הפאות במספריים לא נאסר אלא השחתה בתער", והיינו דסבר דהא דתנינן במשנה (מכות פ"ג, מ"ה) - "ואינו חייב עד שיטלנו בתער וגו'", נאמר גם על פיאת הראש וגם על פיאות הזקן, ונמצא לדבריו דאין כל איסור בהקפת פאות הראש במספרים כעין תער.

מיהו, לדעת הרא"ש (מכות פ"ג סי' ב) גילוח פאת הראש נאסר אף במספרים כעין תער וכך כתב - "כי השחתת הזקן דווקא בתער. ומדלא שמעינן לה מראשו, אלמא הקפת הראש אפילו במספריים אסור" ע"כ.

ובטור (יו"ד סי' קפא) הציג דברי המח' הנ"ל - "וכתב הרמב"ם שאינו חייב אלא בתער אבל במספריים כעין תער מותר. וא"א הרא"ש ז"ל כתב שגם במספריים נמי חייב על פאות הראש".

וביאר מרן בב"י (שם) כי יסוד מחלוקתם נעוץ בפירוש דברי המשנה הנ"ל, ומ"מ בשולחנו הטהור פסק להחמיר כדעת הרא"ש וכתב (שם

כתבתי, האי ציצתו או ציציתו, פשיטא ציצית שער ראשון, וכמו שכתב רש"י (שם) והכי דמי, אם בגידל כל שער ראשו הרי הוא במיתה כמו שכתב רבנו בהלכות ביאת המקדש (פ"א ה"ח). וכבר קבעו חז"ל זמן שיהא האדם פרוע ראש ויהיה פסול לעבודה ל' יום [וידוע כי שער האיש אינו גדל מהר כשער האשה] ועד כדי שיהיה הוא בפנים וציצתו מבחוץ, צריך לכך לא רק כמה חדשים אלא כמה שנים, לפיכך נראה כי ציצתו או ציציתו אינן אלא פאות הראש. ומכאן שהיה מנהג אבותינו בזמן הבית לגדל פאות הראש ולסלסלן, וכפי שהיה מנהגינו בתימן וגו'".

ה. רוחב ואורך הפאה

כפי שכבר נתבאר לעיל, בכלל ציווי תורתנו הקדושה שלא להקיף פאת הראש, לא נתפרש בהדיא מיקומה, כמו כן לא נתפרש מהו האורך אותו אנו מצווים להותיר.

וכתב הרמב"ם (הל' ע"ז פ"ב ה"ו) - "ופאה זו שמניחים בצדעים לא נתנו בו חכמים שיעור ושמענו מזקננו שאינו מניח פחות מארבעים שערות" וכן כתב בספר החינוך (מצוה רנא).

ופירש מרן בב"י (יו"ד סי' קפא) - "אפשר דהרמב"ם לא יהיב שיעורא אלא לרוחב שיעור הפאה ולא לארכה, ורש"י לא איירי אלא בשיעור ארכה אבל בשיעור רחבה לא איירי. ומכל מקום משמע דלא מיתסר לגלח קצת מרחבה של פאה דהא כיון דמשייר מקצת הרי אינו משהו צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו, וקצת יש לדקדק כן מדברי רש"י שכתב ואם הוא משהו ונוטל כל השער שבצדעיו וכו' משמע דדוקא בנטלו כולו הוא דאסור, אבל ליטול קצתו שרי, ועל כרחך ברוחב איירי, דבכהאי גוונא אף על פי שיטול קצתו עדיין אינו משהו צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו עד שיטלנו כולו, ויש לדחוק ולומר דבאורך מיירי, דכשהוא מגלח קצת הפאה מלמטה אינו משהו

והנה מצאתי להגאון רבנו יוסף חיים זיע"א בספרו בן יהודע על הש"ס ומה שפירש על דברי הגמרא במנחות (מג:) כי בשעה שנכנס דוד המלך ע"ה לבית המרחץ וראה עצמו ערום, אמר - 'אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה', עד שנזכר במילה שבכשרו ונתיישבה דעתו, ולרבנו הגרי"ח בנוסח הגמרא שלפניו איתמר - ערום בלא מצוות, וע"ז כתב - "ערום בלא מצוות. קשא הוה ליה למימר בלא מצוה כי אפילו מצוה אחת לא היה לו שם [א"ה: לפנינו הגי' 'בלא מצוה']. ונ"ל בס"ד דהיה לו מצוה אחת והיא מצות הפאות, אך לא נתקררה דעתו בזו לבדה, כי רוצה שיהיה לו מצוה אחת ממצוות לא תעשה, ומצוה אחת ממצוות עשה, ושל הפאות היא מצות לא תעשה, ולזה אמר בלא מצוות שתים כהלכתן עשה ולא תעשה, כיון שנזכר במילה שבכשרו שהיא מצות עשה נתקררה דעתו דהשתא אית ליה תרתי עשה ולא תעשה. והא דלא שכח הפאות נ"ל מפני שבכל יום ממשמש בהם כשרוחץ פניו, אך במילה אין לו משמוש ולא הסתכלות" עכ"ל.

עוד ששתי בראותי מאמרו של הגאון רבי יוסף קאפח זצ"ל (כתב עת - סיני תשנ"ו, קמ-קמג) דכתב להוכיח מלשון המשנה והרמב"ם, דכבר בימי הבית נהגו העם ובניהם הכהנים לגדל ולהאריך פאותיהם וז"ל - "נראין הדברים כי המנהג לגדל את פאות הראש ולסלסלן מנהג עתיק יומין הוא. וכו' כן נראין הדברים כי ישראל כולל גם כהנים ולוים נהגו לגדל את הפאות ולסלסלן עוד בזמן שעבודת בית המקדש כתקנה, וכך למדנו במסכת זבחים (כו.) שצריך הכהן העובד במקדש להיות כולו בעזרה בשעת עבודה, וכך פסק הרמב"ם בהלכות פסולי המוקדשין (פ"א ה"ז) הכניס [הכהן] ידו וקבלו [את הדם] קבלתו פסולה. אפילו הכניס ראשו ורובו, אפילו היה העובד כולו בפנים וציצתו בחוץ עבודתו פסולה, ע"ש. ושם במשנה תורה מהדורת א"ת ח'

במספרים בכל מקום הפאות - כי לדעת הסמ"ג, אף בתולש רק ב' שערות יש חשש איסור תורה, והוא מתוספתא."

ובשו"ת באר משה (ח"א סי' סא אות ה) כתב שהמהר"ם מפרמישלאן צוה על המהרש"ם בהיותו צעיר לימים, שלא יחתוך מפאות ראשו כל ימיו, וכי סגולה היא לאריכות ימים.

ובהגדה מבית לוי (עמ' שה) כתב בעניין מנהגם של אלה ההולכים בפאות ארוכות וז"ל - "מדכתב המחבר בשו"ע (יו"ד סי' קפא ס"ט) - "וכל רוחב מקום זה לא תגע בו יד", אע"פ שהפוסקים דנו בזה כמה שיעורים, הרי שלפי דבריו, הידור גדול הוא שלא ליגע בפאות כלל, וממילא נעשות הפאות ארוכות" עכ"ל

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' ק) כתב - "ומה שמניחים השערות שם ארוכות ממש הוא מדברי קבלה וחסידות וקדוש יאמר לו".

ובשו"ת משנה הלכות (ח"ד סי' קטז) נשאל בדבר מה שנהגו לגדל הפאות יותר מעצם הלחי התחתונה כמנהג החסידים, וכתב - "בדבר שאלתו בענין גידול הפאות ארוכות יותר מעד הלחי לא ידענא מאי קשיא ליה, דהיכן מצינו איסור לגדל פאות יותר מעד הלחי ואלו דברים שאין להם שיעור הפאה, ומה שכתבו בשם רבינו האר"י הקדוש שחתך כשגדלו יותר מכשיעור אין זה לאיסור ח"ו, אלא שהוא ז"ל חתך ולומר שאין בזה איסור לחתוך, אבל אין איסור ח"ו לגדל פאות ארוכות כל שהן".

עוד כתב (ח"ב סי' ע) באותו עניין - "ישנם הרבה סוברים שלא לחתוך הפאות כלל, גם המנהג אצל חסידי גור וקבלה בידם שלא לזוז כלל, וכן נראה דעת הגרע"א ז"ל בגהש"ס שבועות ב' ע"ב תוס' ד"ה חייב וגדולה מזו שאפילו לא לסרוק הפאות במסרק שמוציא שערות אסר, ועיין שו"ת רע"א (מכת"י ירושלים תשכ"ה סי' ס"ג) והובא בשו"ת הח"ס ז"ל (יו"ד סי' קל"ט ק"מ) ועיין מהר"ם שי"ק (ח"א ח סי' קנ"ח

צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו עד שיגלח מצד מעלה. ונראה דכיון דספיקא דאורייתא היא יש ליזהר מלגלח הצדעים מכנגד שער שבפדחתו [בדק הבית] במקום שבפדחתו צ"ל שעל פדחתו [עד כאן] ועד למטה מן האוזן מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם, ועל רוחב מקום זה לא תגע יד בתער או במספרים כעין תער" עכ"ל.

וכן פסק בשלחנו הטהור (יו"ד סי' קפא ס"ט) שיעור הפאה מכנגד שער שעל פדחתו ועד למטה מן האוזן, מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם, וכל רוחב מקום זה לא תגע בו יד ע"כ. ואין חולק לו, ואחריו נהרו כל האחרונים.

ובספר טעמי המצוות (פרשת קדושים סוף אזהרת פאת הראש) למהרח"ו כתב כי מנהג האר"י ז"ל בגובה פאות הראש הוא מרום האוזן למעלה, וברוחב הפאה לא היה מסיר כלל, וכשהגיעו פאות הראש לזקן היה קוצצן במספריים דאין עליהן יותר שם פאת הראש. וכ"כ בהגהות בית לחם יהודה (סי' קפ"א ס"ק א') וע"ע בשו"ת צמח צדק (יו"ד סי' צג).

ובשו"ת חלקת יעקב (יו"ד סי' פח) כתב - "והנה בארץ רוסיא - משנות קדם עוד בימי הצר ימ"ש, היתה גזירה על הפאות מפאת הממשלה, ובאותו זמן שבשאר ארצות כמו פולין קטן והונגריה שהחרדים היו הולכים עם פאות ארוכות ושלא ליגע בהם יד כלל, בארץ רוסיה אף החרדים אי אפשר היה להם לדקדק בזה מפני גזירת הממשלה - וכמובן שלא עברו ח"ו על איסור, כי בזה היו מדקדקים שלא ליגע לא בתער ולא במספרים כעין תער וכמבואר בשו"ע, אבל כמובן כשנשתרבו המנהג אף אצל החרדים שלא לישא פאות גלויות וניכרות, ממילא נתרופף ונתרשלה מצוה זו בארץ רוסיא, ולחפוש אחרי קולות היותר גדולות - אבל סתמא כל חרד וכל בא שיערי תורה, היה מדקדק עכ"פ שלא ליגע בתער או

ד"ה אמנם) ועיין ליקוטי הערות באריכות, גם אחינו היראים מאנשי תימן אין גוזזים הפאות וודאי כל אחד יחזיק את מנהגו ואין לשנות וגם אני בעניי ובני בלי נדר לא קוצצין הפאות כלל, ואני לא כתבתי רק מה שנראה להלכה ע"פ פסק רבנו האר"י ז"ל".

ובשו"ת תשובות והנהגות (כ"ד סי' קצח) כתב - "ונראה שמן הדין יכול לגלח במספרים בכל מקום, שהאיסור הוא רק בתער או בכעין תער, אבל חסידים ואנשי מעשה מיחידי סגולה מחמירים לעצמם שבכל אורך ורוחב הפאות נמנעים מלספר ולא תגע בו יד כפשוטו, עיין יש"ש (פרק י"ב דיבמות סימן יח), ורק בסוף האוון כשמגיעים לפאות זקן חותכים הפאות, והיינו שלדברי המקובלים והאר"י אין לערב פאת הראש עם פאת הזקן, ומספרים הפאות בסוף האוון שמשם הוא פאת הזקן".

עוד (ח"ה סי' רסד) כתב - "ואגב אביא מנהג מו"ר הגר"מ שניידער זצ"ל, שהלך עם פאות ארוכות, וסיפר שנפגש בחתונה עם האדמו"ר משאץ רבי שלו' מוסקוויץ זצ"ל, וראה אצל מו"ר שהתחיל אז ללכת בפאות ארוכות, והעיר לו שאחרי האוון באורך אין שום מצוה, שלא נקרא פאת ראש כלל, וגם שאין לערב פאת הראש עם הזקן, ומו"ר לא השיב לו כלל, אבל אמר לי שהוא לא התכוון לגדלם מצד מצות פאת הראש, אלא שבשעה זו ששם שמים מתחלל, שרבי רבבות היו מושלכים לכבשני הגאז, והמשכילים טוענים אפוא אלקיכם, ולפיכך כשהולך ברחוב בזקן ופאות ארוכות ניכר שאינו מתבייש ביהדותו, ולא מתפעל מאנשי רחוב, ומודה ומאמין שאנו עם קדוש, ומרגיש שזהו כמצוה בשעתה לקדש השם בזה שמתגאה ביהדותו, ויכירו וידעו כל באי עולם שהוא אלקינו ואנו עם קדשו לעולמים. ואני מעתיק הסיפור כפי (אולי צריך לומר כדי) שידעו הרגשת צדיק כמותו".

עוד כתב להוכיח (ח"ד סי' קצח) על מה שנהגו מקצת החסידים להאריך פאותיהם ולגלח שאר

שערם וז"ל - "ובעצם יש הרבה חסידים ואנשי מעשה שמגלחים כל שער הראש עצמו בכעין תער ומניחים פאות ארוכות, אבל נכשלין בחשש איסור תורה, שהאיסור הוא לא להקיף פאת הראש, והפאה מתחלת למעלה בקו השער של הראש עצמו, ומשם נקרא פאה ואסור מה"ת לגלח במכונת תספורת דהיינו כעין תער, והם מספרים במכונה כזו מעט בצדדין כשמגלחים למעלה אצל שער ראשם, ואם כן מצד אחד הם מחמירים לגדל פאות ארוכות ולגלח לגמרי את שערות הראש, ומאידך גיסא יתכן שנכנסים עם המכונה מעט למקום הפאה ועוברים בזה על איסור תורה רחמנא ליצלן, וראוי להזהירם על כך. והכי טוב אם אין בקיאיין היטב מהיכן מתחיל מקום הפאות, שגם את שער הראש לא יגלחו לגמרי, והיינו שלא ישתמש שם במספר אפס סמוך לפאת הראש למעלה" ע"כ.

עוד מצאתי לרב קאפח זצ"ל הנ"ל (כתב עת - סיני תשנ"ו, קמ-קמג) דכתב - "אע"פ שבתשוב"כ ושבע"פ הם נקראים 'פאות', הרי בתימן קראו אותם 'סימנים' כלומר שאלה הם סימני יהדותם. ואלה הם סימני ההכר שלהם שהם יהודים, שהם זרע ברוך ה', להבדילם מגויי הארץ, וכל שאין לו 'סימנים' מסתמא אינו יהודי".

והביא הרב מעשה - "מעשה ביהודי ת"ח, חריף וממולח, שעבר ברובע הערבים בדרכו לעבודתו ונתקל בדרך בקבוצה גדולה של בחורים ונערים מוסלמים מתגרים בכלב עלוב ומכים אותו. ואחד המתקהלים סביב הכלב רצה ללעוג ליהודי העובר, וקרא ליהודי כדרכם וכעלילותם, ואמר לו 'בא וראה מכים את אחיך'. היהודי הבין את הלעג, אך התתמם ופנה לראות בהתאם לקריאה, ראה והפטיר 'מא בה מעה זנאניר', אין לו פאות, כלומר אינו אחי, אינו יהודי. ואז בערה התבערה, הפרחחים טענו כי היהודי אמר שהכלב הוא מוסלם, ותבעוהו למשפט, אך השופט היה נבון פקח, לאחר ששמע את הקובלנא פסק,

עוד הוסיף וכתב כי מטעם זה לא מצינו לרבתינו הספרדים, שהשאירו פאות ארוכות, ולא עשו אלא כפי עיקר הדין וכמנהג רוב בני עדת הספרדים, וחתם דבריו באומרו - "ומרן אאמו"ר שליט"א [זצוק"ל] אמר לי, שהאריך בזה בכתובים, והעלה כמו שכתבנו, שגם לפי הקבלה אין בזה חיוב גמור, והליץ בעד מנהג הספרדים שלא נהגו לגדל פאות הראש" ע"כ.

מיהו, במקום אחר (הל' כיבוד אב ואם פ"ט הערה לג) כתב - "והנה בעצם מה שכיום נהגו כמה אברכים ות"ח ספרדים - לגדל לבניהם הקטנים פאות ארוכות כדרכם של האשכנזים, כידוע - עושים זאת ממידת חסידות, ותע"ב טוב. ובוודאי שאין לחוש בזה ליוהרא, שזו מידת חסידות לשרידים אשר ה' קורא, אשר כל מעשיהם והתנהגותם בחסידות וביראת שמים. ומ"מ מעיקר הדין אין בזה חיוב כלל, וכן היה מנהג הרבה מרבתינו ואבותינו הספרדים בדורות הקודמים, שלא לגדל פאות ארוכות בצדעיים. ואמנם בבית יהודה על גליון השו"ע (סי' קפ"ג) כתב, שרבנו האר"י ז"ל היה נוהג לגדל פאותיו מתחילת הצדעים עד סוף מקום פאות הראש ועד סוף האוזן, וכפי שכתב בס' הכוונות וכו' מ"מ ראינו הרבה מרבני הספרדים שלא נהגו בזה וכו' ומנהג גידול הפאות נתפשט בעיקר אצל האשכנזים" עכ"ל.

ובמקום שהוריו מתנגדים לכך שיאריך פאותיו, כתב (שם ס"ג) - "מי שאביו ציוה אותו שלא יגדל פאות ארוכות, בהיות שאין המנהג כן אצל הספרדים וחושש שילעגו לו שבנו נעשה משונה, צריך לשמוע לאביו, אם הוא בגדר בזיון לאביו ויש לאביו צער בדבר" ע"כ.

ו. להניח הפאות לפנים או מאחורי האוזן
בעניין השאלה האם להניח הפאה לפנים האוזן או מאחריה, כתב הגאון בעל שו"ת משנה הלכות (ח"ז סי' קכ"א) - "ומה שהעיר עוד על

שאינ בדברי היהודי שום עלבון לאסלאם, הוא רק אמר שאינו יהודי, ויתכן שהוא נוצרי או בן דת אחרת. ובכך פטר את היהודי מכל אשמה."

עוד כתב - "המנהג בתימן היה לסלסל את הפאות ולגלגן כמו קפיץ וכו' ולא יהיו מפוזרים וכו', והואיל ואלה סימני יהדות נוהגים היו להשבע בהם לקיים כל דבר וכו', וזו היתה שבועה חמורה בין הנערים והילדים לאמת כל דבר וכו', והואיל ומורחים ומושחים אותם בשמן וכו' שהוא שמן יותר משמן שומשמן, והואיל והיו ארוכים ומסתלסלים עד החזה, היו הבגדים מתלכלכים בהם וכו', היו מקצת רבנים נוהגים למדוד ארכן עד הסנטר, ולקצוץ את העודף. והיו מקצת רבנים שאסרו אפלו לקוץ מהן כלשהו אף במספריים וגו'" עכ"ל.

ובדבר עצם המנהג כתב מו"ר מרן הראש"ל בילקו"י (דיני חינוך קטן עמ' רפ"ב ס"ב) - "מה שנהגו אברכים ות"ח ספרדים לגדל לבניהם הקטנים פאות ארוכות כדרכם של האשכנזים, עושים זאת ממידת חסידות, ותבוא עליהם ברכת טוב. ואין לחוש בזה ליוהרא. שזו מדת חסידות לשרידים אשר ה' קורא, אשר כל מעשיהם והתנהגותם בחסידות וביראת שמים. אבל מעיקר הדין אין בזה חיוב כלל, וכן היה מנהג רבותינו ואבותינו הספרדים בדורות הקודמים שלא לגדל פאות ארוכות בצדעיים", והביא (בהערה שם - אם צריך לגדל פאות הראש) עדות לדבריו משו"ת רב פעלים (ח"ד, סוד ישרים סי' ה) ומשו"ת תורה לשמה (סי' שפ"ט) שמותר לחותכן במספרים ובלבד שיוכל לכוף ראשן לעיקרן. ועל כל פנים כתב כי עדיף טפי שיהיו ארוכים וניכרים, וכן מובא בספר בן איש חיל (ח"א דף ל) שזהו נוי לנו עם ישראל, וכך אנו מתנאים לפניו יתברך במצוותיו אשר נתן לנו, ופאות אלה עדות הם לישראל, ומכל מקום כתב דאין צריך לגדלן ולעשותן עבים וארוכים כמנהג אחינו האשכנזים, אלא רק לעשות בהן שיעור שיהיו ניכרים לעיני כל, עכתו"ד.

צלוחתא. ואם לאו אתקיים ביה קרא (משלי א, כח) אז יקראונני ולא אענה. ובזמנא דשמיעה איהי פנויה מאלין דינין אתקיים ביה אז תקרא וה' יענה (ישעיה נח, ט). עכ"ל בקיצור. ובתיקונים (תיקון ע קכב). - "ובגין דא צריך לבערא שערא מעל אודנין דלא יהון סתימין תרעין דשמיעה דצלוחתא דבהון שמע צלותין ההוא דאתמר ביה (תהלים סה, ג) שומע תפלה עדיך כל בשר יבאו" עכ"ל. וזה לשונו ג"כ (שם קכד). - "ושערין אחרנין דבר נש צריך לבערא ליה תחות אודנין, בגין דלא יתקריבו ביה מארי דדינין לגבי תרעין דשמעין בהון צלותין" עכ"ל בקיצור. וראוי להזהר בזה גם בכל התפילה כולה" עכ"ל.

ז. טעם א' למנהג החלאק'ה - מצוה הראשונה שמקיים הילד

ועתה ניגש לדון בנ"ד בעניין יסוד וטעם למנהג החלאק'ה, דהוא מעין המצוה הראשונה אותה זוכה לקיים הילד היהודי בראשו, במה שמעביר שער ראשו ואינו מגלח פאותיו לקיים מאמר הכתוב (ויקרא יט, כז) - "לא תקפו פאת ראשך וגו'", ואף שלא מקיים הילד מצוה כלל, שאביו הוא המגלחו והבן רק יושב ומקיים צו אביו, מצינו להא דאיתא במסכ' מכות (כג:) ובקידושין (לט:) - "ישב ולא עבר עבירה - נותנים לו שכר כעושה מצוה! אמר ליה: התם, כגון שבא דבר עבירה לידו וניצול הימנה", והכי נמי בנ"ד דחשיב שבא עבירה לידו לגזז כל שערו ומנע עצמו מלעשות כן.

וכן כתב מרן החיד"א זיע"א בספרו לב דוד (פכ"ז) משום האר"י ז"ל (בשער המצוות פ' קדושים), כי בשעה שנמנע האדם מלעבור על מצוות ל"ת, יכוון שמונע עצמו למען עשות מצוות השי"ת, וכן יעשה בכל עת שמסתפר, יכוון קודם לכן לקיים ב' מצוות בפאות ראשו, א' מצד וזה וא' מצד זה וה' מצוות בפאות הזקן, וכ"כ בספרו עבודת הקודש (מורה באצבע סי' ד אות קלה).

מה שכתבתי בסי' קט"ז (משנה הלכות ח"ה) בענין אורך פאות הראש וציין למה שכתב בהקדמת ספר עין הבדולח אשר חיבר הגאון האמיתי רבנו חיים צבי מנהיימער זצלה"ה שהיה אב"ד ור"מ דק"ק אונגוואר, שכתב בהקדמה ידידי ר' זכרי' עלעפאנד ששמע מאביו הרה"ג ר' דוב בעריש ז"ל תלמיד המחבר עין הבדולח, כי מורו ורבו בעל המחבר קצף מאוד על הבחורים שהיה להם פאות ארוכות יותר מכשיעור והצניעו את הפאות אחורי אזניהם, ואמר להם שלא צותה תורה להניח יותר משיעור פאה ולמה יהא להם פאות ארוכות, ויצניעו אותן מחמת הבושה ועם מצות השי"ת לא נבוש ולא נכלם ח"ו ע"כ. הנה יפה העיר בזה והם דברים מאירים משמחים לב אנשים, וזה דרכם למו לצדיקי אמת שלא התביישו ח"ו במצות ה' ואדרבה ויגבה לבם בדרכי ה' הן בפנים והן בחוץ בפאות הראש והזקן מלא וגדוש, ואדרבה זה היה להם לכבוד ולתפארת להיות נבדלים מן האומות הן בנשמתם והן בגופן להיותם נמולים והן במלבושם, ולא כדורות הראשונים דורות האחרונים בעונ"ה בושה תכסה פניהם בכל דבר של קדושה, ולא די שהם בעצמם אלא אם רואים מי שהוא שהולך בדרך אבות מלעיגים עליו וקוראים לו ח"ו שהוא בכלל משניאי, אבל האמת כי יש לנו לגבוה לבינו בדרכי ה' עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים בב"א".

מיהו, מצאתי להגאון החסיד המופלא רבי אלכסנדר זיסקינד זיע"א בעניין השאלה האם להניח הפאה לפנים האוזן או מאחריה, כתב ביסוד ושורש העבודה (שער חמישי שער הקרבן פרק שני אות א) שהזהיר מאוד שלא יהיו פאות הראש מכסות האזניים בשעת התפילה וז"ל - "יזהר האדם בתפילת ש"ע שלא יכסו שערותיו של הפאות את אזנו, כמבואר בזהר חדש (ח"א יתרו נב:) - "שערא איהי דינא וכו' ובצלוחתא צריך לבערא לון מן בתר אודנין דלא יהון מכסין תרעין דשמיעה לאעלא בהון

אשה מוזהרת בזה, וא"כ כיון שהאיסור על האב להקיפו, במה מתחנך הקטן למצוות בזה ומאיזה טעם ממתנינים מלגלחו עד מלאת לו ג' שנים. ונראה שענין החינוך בזה להרחיקו מחוקות העכו"ם, דבשו"ע (יו"ד סי' קע"ח ס"א) אין הולכין בחוקות העכו"ם וכו' ולא יגדל ציצת ראשו כמו ציצת ראשם וכו', ובמה שמגלחין אותו ולא משאירים ציצת ראשו או בלורית וכדו' רק את הפאות מחנכין ומרגילין אותו במצות ובחוקותיהם לא תלכו וגו'. ומגלחים אותו במלאת לו ג' שנים לפי שאז מתחילים ללמוד עמו צורת האותיות ומביאין אותו לתלמוד תורה, ומראים שגם גלוח השער הוא חנוך למצוה ולא משום ששער ראשו הכביד עליו וכדו'".

י. טעם למנהג החלאקה ע"פ הקבלה

כתב המהרח"ו תלמידו המובהק של רבנו האר"י ז"ל בספרו שער הכוונות (דרושי פסח - דרוש יב) וז"ל - "ענין מנהג שנהגו ישראל ללכת ביום ל"ג לעומר על קברי רשב"י ור"א בנו אשר קבורים בעיר מירון כנודע ואוכלים ושותי' ושמחים שם אני ראיתי למוז"ל [האר"י] שהלך לשם פעם אחת ביום ל"ג לעומר הוא וכל אנשי ביתו וישב שם שלשה ימים וכו' אבל אין אני יודע אם אז היה בקי ויודע בחכמה הזו הנפלאה שהשיג אח"כ. והה"ר יונתן שאגי"ש העיד לי שבשנה הא' קודם שהלכתי אני אצלו ללמוד עם מוז"ל שהולך את בנו הקטן שם עם כל אנשי ביתו ושם גילחו את ראשו כמנהג הידוע ועשה שם יום משתה ושמחה וכו' וכתבתי כל זה להורות כי יש שרש במנהג הזה הנזכר עכ"ל.

הובא בכתב עת זכור לאברהם תשנ"ג תקב-תקי מאמר חינוך הילדים בתספורת חלאקה לרב בצלאל לנדוי, ששאל ר' שניאור זלמן נכד לבעל הצמח צדק, מדוע עניין התגלחת לילד בגיל ג' שנים אינו נזכר כלל בדברי מרן בשו"ע, ונתבאר רק בכתבי האר"י ז"ל.

ח. טעם ב' למנהג החלאקה - ג' שנים כנגד ג' שנות ערלה שבעץ והד' קודש לה'

נאמר בתורתנו הקדושה (ויקרא יט, כג) - "וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם פֶּלַעַץ מֵאֶקֶל וְעַרְלָתֶם עַרְלָתוֹ אֶת פְּרִי שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל" ע"כ.

וכתב ר' חיים בן עטר זיע"א בספרו אור החיים הקדוש וז"ל - "ואולי שרומז באומרו עץ מאכל על בני תורה שגם הם נקראו נטעים וכו' , ונקראים גם כן עץ דכתיב (ישעי' ס"ה) כימי העץ ימי עמי, וכמו כן דרשו בזהוהר (ח"ג רב) בפסוק לא תשחית את עצה שמדבר באדם בן תורה, ויצו ה' שתהיה עיקר הכנסת הארץ לנטוע בה עץ מאכל שהם בני תורה כי אורה של ארץ ישראל מחכים ומטהר הנפש (ב"ב קנח ב), ונקרא בן תורה עץ מאכל כי ממנו מזון לנפש. וצא ולמד ממעשה של ר' עקיבא (מס' כלה רבתי פ"ב) שלמד תורה לאותו תינוק שהיה אביו מת ונתון בצרה גדולה ומיום שפתח פיו בדברי תורה נהנה אביו בעולם העליון, ואמר ג' שנים יהיה לכם ערלים, פירוש אטומים שלא יצא מהם צפצוף תורה שהוא פרי מאכל (תנחומא קדושים יד), שעד שלש שנים אין התינוק יכול לדבר, ובשנה הרביעית שהתחיל לדבר ילמדו לומר תורה צוה לנו, שמע ישראל, וזה יקרא קודש הילולים, ובשנה החמישית תאכלו את פריו כמאמרם ז"ל (אבות פ"ה) בן ה' שנים למקרא, ויתחיל להיות עץ מאכל" עכ"ל.

ט. טעם ג' למנהג החלאקה - להרחיק הילד מחוקות העכו"ם

ובשו"ת דברי יציב (ליקוטים והשמטות סימן צז) כתב בטעם המנהג - "ובעיקר ענין גילוח השערות במלאת לנער ג' שנים יש להתבונן דמה חנוך למצוות שייך בכך כשהאיסור בזה על המקיף, כדנפסק בשו"ע (יו"ד סי' קפ"א ס"ה) המקיף את הקטן חייב ובסעיף ו' שי"א שאפילו

שהוא הפאה, כדי להשאיר שורש הדינין, וזהו כוונת האדם בעת התגלחו, בעת הניחו פאת הראש וכו' שצריך לגלח ראשו, כי כולם דינין קשים, חוץ מן פאת הראש וגו' עכ"ל.

יא. מועד התגלחת

מקובל ברוב תפוצות ישראל, כי במלאות ג' שנים שלמות לילד הוא המועד המקובל לתיקון פאות הראש, ובמקום שא"א לערוך התגלחת בדיוק ביום זה, נהגו להקדים ולספרו בערש"ק שלפניו.

בספרי הראשונים לא נמצא מועד מוגדר לחינוך הילד במצוה זו, אמנם בספרי אחרונים רבים^א הובאה המסורת בה נהגו מימים ימימה, לספר את הילד לראשונה רק במלאות לילד ג' שנים.

בין המקורות הקדמונים נזכר מנהג החלאק'ה לראשונה בדברי המהרח"ו הנ"ל בסעיף הקודם, שהובאו בהמשך ברבים מכתבי רבותינו.

ביניהם נזכר המנהג בשערי תשובה (או"ח סי' תקל"א סק"ז) וז"ל - "עבה"ט ועיין בגן המלך שכ' וז"ל ומותר להשהות שמחת התגלחת שעושיין לקטן כדי להרגיל השמחה במועד, ומצוה נמי איכא בכך כו' ע"ש והענין של השמחה הוא מנהג א"י גם כן שעושיין שמחה בהתגלחת הראשונה של קטן שמחנכין אותה במצות להיות לו פאות הראש, ועיין בפע"ח שער ספירת העומר שכתב בענין ההולכים על קבר רשב"י ור"א בנו במירון בל"ג בעומר שראה את מורו האריז"ל שהלך שם לגלח את בנו במשתה ושמחה בימים ההם ע"ש ע"כ.

על כל פנים נראה כי עצם המנהג לערוך התגלחת כשימלאו לילד ג' שנים, נסמך על הנאמר במדרש (תנחומא פר' קדושים סי' יד, ילק"ש סי' תרטו) - "וְנִטְעָתֶם פֶּלַעַץ מְאֹכֵל וְעַרְלָתֶם עַרְלָתוֹ אֶת פְּרִיּוֹ (ויקרא יט, כג), מדבר בתינוק, שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לְכֶם עַרְלִים (שם), שאין יכול לא להשיח ולא לדבר, וּבְשָׁנָה הֶרְבִּיעַת יִהְיֶה

הנה אע"ג שסוד הפאות והתגלחת נזכר בעמקות נפלאה בכתבי האר"י ז"ל שאין יד כל אדם מגעת בם, וכיוון שטעמם טמיר וגנוז ואין כל שכל יכול לתפשם. מכל מקום ניתן להסביר הטעם ע"פ תורת הקבלה באופן פשוטני ע"פ מש"כ בקונטרס תספורת ראשונה (הובא לדפוס מכת"י ע"י הסופר החסיד ר' יהושע מונדישין) כי התחלת י"ג מדות הרחמים מתחילין מתיקון שם א-ל שהוא תיקון הראשון, משא"כ ב' שמות הוי"ה הם למעלה מ"ג תיקונין ונקראים ב' פאות הראש, שממקום שמסתיימין הפאות מתחילין י"ג מכילין דרחמי, שנקרא זקן. וע"פ האמור מובן מדוע לא נזכר עניין התגלחת בשו"ע כלל, לפי שגילוי בחינה זו הוא למעלה מסדר ההשתלשלות, עכתו"ד.

עוד מובא כי יש שהקפידו שלא לאחר התגלחת, כיוון שממנה והלאה מתחילים ללמד לילד פסוקי התורה וכמש"כ הרמ"א (יו"ד רמה ס"ח) - "ומ"מ מיד שיהיה בן ג' שנים שלמות מלמדין אותו אותיות התורה, כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה" ע"כ. ואין רוצים ללמדו פסוקי התורה ועדיין לא התקינו לו פאות הראש והוא מגודל פרע בשערותיו, וכן מבואר בספר יראים דהקליפות יש להן אחיזה בשערות (וע"ע בספר נועם אלימלך בליקוט שושנים שבסוה"ס ד"ה לא ישב אדם) שמזכיר כי מהאי טעמא אין לאדם לגדל שיער כלל, שלא ליתן שום אחיזה להסט"א, וע"ע בס' נוהג כצאן יוסף (עמ' סג).

וכתב המהרח"ו בעניין סוד הפאות דעיקר טעמם למתק מידת הדין וכמובא בעץ חיים (שער יג פי"א) ובפרי עץ חיים (שער הסליחות פי"ז) וז"ל - "והנה כבר ידעת, כי כל השערות הם דינין (הגה מע"ח - לכן צותה התורה על הלויים לגלח ראשם, להוציא מהן השערות שהם שורש הדינין) ולכן בעי לספרא יתהון שערי דרישא כי הוא סוד גילוח הלויים, אבל צריכין להניח פאה שלא יספרו. אמנם אם יגלחו כולם יבטלו הדינין כולם, והם מוכרחין וצריכין בעולם, ולכן צריכין להניח הספירה האחרונה שהיא המלכות

כָּל פְּרִי קִדָּשׁ (ויקרא יט, כד), שאביו מקדישו לתורה, הַלּוּלִים לָהּ (שם), מהו הילולים? משעה שמהלל להקב"ה ע"כ.

והנוהגים כן, כתבו דאין לאחר מועד זה כלל, וכן מצינו דכתב בשו"ת ערוגת הבושם (חא"ח סי' רי) שנשאל אם נכון להקדים התגלחת, כדי להקל כובד השערות בילד חלש מזג, והשיב דמנהג ישראל תורה, ובשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"א סי' קסא) שנשאל באם נכון לאחר תגלחת הבן מאיזה צורך לאחר שימלאו לו כבר ג' שנים, וענה בתשובה - "נראה דלא נכון לעכב, דכבר אמז"ל חביבה מצוה בשעתה (פסחים סח:): דכיון דאסמכינן למנהג זה אקרא דג' שנים ערלים יהיו, ודאי אין להקדים, וגם אין לעכבו בתורת ערל בבחינת זו אפילו יומא חדא, ומי בא בסוד ה' לדעת כמה טיבותא לתינוק בקיום בו מצות חינוך ביומא דמישלם זימניה" ע"כ. וכן כתב באגה"ק לרבי מליובאוויטש (חי"א עמ' ה) דכתב - "הרי לפלא הדבר למה לעשות ככה, כיון שמנהג ישראל לעשות התספורת ביום מלאת ג' שנים הרי זה השעה טובה ומוצלחת עכ"ל.

וכן כתב בשו"ת משנה הלכות (חי"ב סי' תע) כשנשאל אודות מקור המנהג שנהגו במרבית תפוצות ישראל, לעשות סעודה לקטן שהגיע לג' שנים ושם חותכים שערו ומניחים לו פאות וענה בתשובה - "הנה עיין אוה"ח הק' עה"פ 'שלוש שנים יהי' לכם ערלים' ובמחזור ויטרי כתב דצריך לעשות לו סעודה ביום שמלאו ג' שנים והנהנה מסעודתו חייב לברכו ולומר המקום יאיר עיניך בתורתו, ועיין רוקח (סי' רצ"ו), ועיין משנה הלכות (ח"ז סי' ב). וידוע דהאר"י ז"ל גילח את בנו במירון על קברו של התנא רשב"י ומלפנים היה מנהג לגלח הקטנים על קברו של שמואל הנביא".

לעומת המנהג המקובל וכנ"ל, מובא בשו"ת פעולת צדיק (ח"ג סי' רלו) דיש הנוהגים לספרו

אפילו במלאות לו ב' שנים וז"ל - "הנהוג כשמתחילים לגלח לקטן כבן ב' שנים או ג' תחלת תגלחת הקטן עושים סעודה ומחולות של שמחה, ולזו הסעודה קורין לה סעודה של מצוה, וכן שמעתי כמה פעמים ממו"ז" וכן ראיתי בספר ילקוט התספורת (דף כד) שכתב דכן הוא מנהג חסידי סקווירא לגלח בגיל שנתיים, ובקונטרס חנוך לנער (עמ' קפ) כתב שלא שמע על מקום נוסף שנהגו כך. וכתב לישב הסתירה דנראה שמחשבים הג' שנים כב' שנים ויום אחד, וכדאיתא בר"ה (ב:): דיום אחד בשנה חשוב שנה ע"ש.

ומ"מ נראה כי המקומות שנהגו לספר הילד במלאות לו ב' שנים, נהגו כן כיוון שזהו הזמן בו נגמל התינוק, וכבר מצינו באברהם שעשה משתה גדול ביום הגמל את יצחק, שנאמר (בראשית כא, ח) - **וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתֵּה גְדוֹל בְּיוֹם הַגְּמֵל אֶת יִצְחָק**, ופירש רש"י (שם ד"ה ויגמל) - "לסוף כד' חודש", וכן מצינו בשמואל, שנאמר בו (שמואל א' א, כד) - **וַתַּעֲלֶהוּ עִמָּה פְּאֶשֶׁר גְּמַלְתּוּ וְגו' וַתַּבְּאֶהוּ בֵּית ה' שְׁלוֹ וַהֲנַעַר נָעַר**, ופירש הרד"ק (שם ד"ה והנער נער) - "כיון שגמלתו כלומר שהשלימה לו יניקתו לסוף כ"ד חדשים שנולד מיד העלתהו עמה בית ה'" ע"כ.

מנהג נוסף מצינו, בספר כתר שם טוב (גאגין חלק א"ב ע' תקצא) דכתב - "בא"י נוהגין במלאות להנער ד' שנים מספרים שערות ראשו וגו'" ע"כ. וכן כתב בספר לוח ירושלים (משנת תרמ"ב) - "במלאות להנער ד' שנים והוריו יאבו לספר שערות ראשו בפעם הראשונה, יזמינו את כל קרוביהם ומודעיהן וגו'" ע"כ. ובספר יהודי תימן (עמ' קמז) - "הילד היהודי בתימן - חייו כולם קודש לתורה. עד גיל ג' [שנים] לערך, מלבישים אותו בגדים הדומים לבגדי ילדה, מגדלין שער ראשו ואף קולעים אותו בצמות כדרך הבנות, כיוון שהגיע לגיל ארבע מלבישים אותו לבוש של בנים, מגלחים

גילו הקטן עד הכנסו לחודש ה'. ואפשר כנגד חודשי ההריון שהיה במעי אימו" עכ"ל.

ובשו"ת יצחק ירנן (ח"ב סי' כ"ו) כתב שנראה משע"ת (הנוכח לעיל בסימן תקל"א) שקביעת הזמן בל"ג בעומר הוא לא לעיכובא, ורבנו האריז"ל היה לו טעם בזה, אמנם להמתין לגיל שלוש יותר לעיכובא, והאדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל בקובץ יגדיל תורה (קובץ העשור סימן פג) דעתו שלא להקדים דאפילו שהתספורת במירון חשובה אפשר לאחר אבל לא להקדים ע"ש, אמנם אם חסר לילד ג' חודשים לגיל שלוש יספרו אותו אז בל"ג בעומר בפרט אם מספרים במירון, וזה גם לדעת רבנו האריז"ל, אבל אם יש יותר חודשים לפני גיל שלוש בל"ג בעומר ימתין לשנה הבאה לספרו בל"ג בעומר.

את שער ראשו ואין משאירים אלא ה'סימנים', הם הפאות" ע"כ.

ובספר אבן ספיר (ב, מז) הוסיף על האמור לעיל וכתב - "לא יגלחו שער ראש בניהם עד שיהיו לבני ד' או ה' שנים", וכן כתב בספר שלחן גבוה (סי' תקלא ס"ק יב מחודש ב') - "כן ראיתי פעה"ק ירושת"ו שגילחו בן ה' שנים בחו"ה סוכות בתוך בהכ"נ בשמחות וגיל, ע"י ספר ישראל עני" ע"כ.

וכן הראוני למש"כ בספר נוהג בחכמה (דף מח-מט) לר' יוסף בן נאים זצ"ל דכתב (סי"ב) - "מנהג מגלחין לקטנים תגלחת ראשונה, לקיים מצות פיאה ולחנכו במצוה זאת בהיותו בן ט' חודשים ועושים משתה ושמחה ומנגנים וגו' ואני הדל לא ידעתי טעם למה מאחרין

סימן יח

(שולחן ערוך אבן העזר סימן ב' וסי' ל"ט)

שבקת חיי לכל בריה]. והנה לפמש"כ הקהילות יעקב [יבמות סי' מה] להוכיח מהגמ' שם בדף מד, שהחויב להודיע הוא רק באופן שהיו מתגרשים אם היו מגלים דבר זה אחרי החתונה. ע"ש. א"כ נראה דה"נ אינו חייב לגלות, כי מסתמא לא היו מתגרשים על דבר זה. מיהו מדברי הספר חסידים והח"ח הנ"ל, נראה דלא כהקהילות יעקב הנ"ל. וע' בשבת דף נג ע"ב ת"ר מעשה באדם אחד וכו'. ויש לדחות. ויש לפלפל בזה. ואכמ"ל. ואשמח מאד אם כת"ר יביע דעתו הרחבה בשאלה זו ושכמ"ה. כל טוב ובשורות טובות. משה שמואל דיין.

תשובה:

בהצעת שידוך שהכלה נולדה עם כליה אחת ל"ע, או שאר מומין שמקפידים עליהם, וכן בצד החתן, חייב להודיע את החסרון למשודך קודם

שאלה:

נשאלתי בדיון אדם שנולד ל"ע עם כליה אחת, אם חייב להודיע על כך בשידוכין [וכן יש לעיין מתי חייב להודיע על כך]. וכבר ידוע מה שכתב בם' חסידים [סי' תקז] שאדם חייב לגלות מום קרוביו ובני ביתו, באופן שאם היו שומעים ממנו, לא היו רוצים להזדווג. וכ"כ החפץ חיים [איסורי רכילות כלל ט ציור ג]. ע"ש. והנה הדבר ידוע שאין בזה חשש סכנה כעת, אבל מ"מ יתכן מאד שאנשים מקפידים על זה, ועכ"פ קודם שיתחילו בני הזוג להיפגש. אמנם איני יודע אם אנשים יורידו ע"ז בשלב מתקדם לקראת סגירה. ומעתה יש לעיין אם החויב להודיע הוא לפי מה שלא היו רוצים להזדווג אם היו שומעים זאת קודם הפגישות, או שהחויב להודיע הוא רק באופן שרק אחרי הפגישות היו רוצים להוריד בגלל אותו מום. [ומסתברא כצד השני, דאל"כ לא

שנראה ממבט ראשון, ובפרט מדות טובות שידוע שהם יסוד לבחירת השידוך, והרבה פעמים ידוע שלא מוצאים שלימות בבחירת השידוך, שיזכה לאשה יראת ה' אמיתית, וגם בעלת מידות טובות, וגם בריאה ברנ"ב אבריה ושס"ה גידה, וגם בעלת אמצעים לסייע התחיל עמהם את ביתם, אלא מתפללים ומשתדלים, ואחר היכרות אמיתית קרובה בכל הענינים, אז יוכל להחליט בצורה שקולה ונבונה, האם השידוך מתאים לו, וממלא לא שייך בזה אונאת דברים, כיון שלבסוף אחר שנודע לו הדבר לפני שהחליט על גמר השידוך, והסכים על כך, התברר למפרע שלא היה כאן אונאת דברים, אלא דרך שיכנוע לנסות להתאים בין בני הזוג.

ועוד יש לומר שגם מה שהביא כת"ר מספר חסידים (סי' תקז) 'שאדם חייב לגלות מום קרוביו ובני ביתו, באופן שאם היו שומעים ממנו, לא היו רוצים להזדווג' ע"כ, וכן מה שכתב החפץ חיים (איסורי רכילות כלל ט ציור ג) 'דהינו אם הוא יודע חולי פנימי שיש במשודכת אך הם מסתירים מהחתן אין על המגלה חשש אסור רכילות' עי"ש, כל מה שכתבו הוא דוקא באופן שלא גילה כלל קודם גמר השידוך, מה שאין כן אם גילה באופן ברור קודם גמר השידוך, אחר כמה פגישות אין איסור אף לספר חסידים והחפץ חיים הנ"ל, וכתב המהר"ם שיף בכעין זה (כתובות סו:). שזה כלל גדול כל כמה דמצינו למעט במחלוקת ולהשוות דבריהן אפוי פלוגתא לא מפשינן.

גמר השידוך, ואם לא מודיע יש לחוש למקח טעות ואונאת דברים, אמנם אין צריך להודיע קודם שהתחילו להיפגש, אלא יודיע לפני גמר השידוך את כל האמת למשודך, ואם יסכים בכל זאת לגמור השידוך עם המשודכת אין בזה חשש כלל.

הנה בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' ר"ה) נשאל באשה שיש לה קרחת והולכת כעת עם פאה נכרית, האם צריכה להודיע למשודך שלה, ודן מכתובות (ע"ב:). כל המומין הפוסלים בכהנים פוסלים בנשים וקרחת לא הוזכרה שם ומסיק מבכורות (מג:). ומשו"ע אבהע"ז (סי' ל"ט ס"ה) ובאוצר הפוסקים (שם) נראה דהוי מום גמור עי"ש וחייב להודיע, ומ"מ מסיק 'מיהא הא ודאי אפשר ליעץ דלא תגלה בפעם ראשון ושני עד שאולי ירצה בה, רק אח"כ תגלה לו לפני קשרי השידוכין - ולא יכול לטעון אח"כ אחרי קידושין כלום - זה הנלענ"ד בזה' עכת"ד. והביאו להלכה בספר אפיקי מים להרה"ג משה פנירי שליט"א (עמוד ח), והסברא ניתנת להאמר, שכאשר לא מגלה מומין שבה או שבו, יש חשש למקח טעות, אבל כל שהודיעו לפני שהחליטו על גמר השידוך, אין כאן כבר מקח טעות, כי הכל נעשה בידיעה ברורה קודם גמר השידוך, ומצד אונאת דברים שיתכן מאוד שלא היה מסכים לשמוע על שידוך אם היה יודע על המום מקודם, יש לומר כיון ששידוך הוא דבר שתלוי מאוד בסיעתא דשמיא, הרבה תפילה, עצה והדרכה נכונה לבחור מה שבאמת מתאים לו לחיות עמו כל חייו, ולא רק מה

מפתחות

סימן טז

בענין אם ניתזו לו מי רגלים בבגדו הביא באות א' הגמרא בכרכות (כה.) שהסיקה בטופח ע"מ להטפיה לכ"ע אסור ונחלקו במרטבין היר, ובאות ב' הביא שדעת הרמב"ם ושו"ע (סי' פ"ב ס"ב) לאסור במרטיבין, והרא"ש והרמ"א שם אוסרים דוקא בטופח ע"מ להטפיה, ובאות ג' דן בניתזו מי רגלים בבגדיו הפנימיים וכתב שרשאי להתפלל בהם כיון שמכוסים כמבואר שבו"ע (סי' ע"ח ס"א) והביא מש"כ באשל אברהם (סי' פ"ב סק"א) שבספק יש להקל במי רגלים כיון שהם עומדים להתייבש, ובאות ד' כתב שאם ניתזו לו מי רגלים על הבגד החיצון יכול להקל בשעת הדחק, אם אינו שיעור של טופח על מנת להטפיה, והיינו שאם מניח ידו עליהם מעלה לחות בה, שאם יניחנה על דבר אחר מקבל ממנה לחות, והוא ע"פ גירסת האחרונים שדברי הרמ"א הם ממרן השו"ע, אמנם יש אחרונים שכתבו שהעיקר כגירסתנו, ולכן טוב יותר שיכסה זאת בבגד ארוך וכד', ולבני אשכנז מותר אפילו לכתחילה אם הבגד רטוב ממי רגלים אבל אין בו שיעור של טופח על מנת להטפיה, ובאות ה' הביא דברי השו"ע (סי' ע"ז ס"ז) שבספק צואה באשפה אסור, וספק מי רגלים אפילו באשפה מותר לקרות, ובאות ו' הביא שבחיי אדם (כלל ג' סימן לב') חידש דאם היה יודע שהיו כאן בביתו מי רגלים, ונסתפק אם הטיל עליהם רביעית מים או לא, כיון דאתחזק איסורא אפ' בדרבנן אזלינן לחומרא ע"כ והוא כדעת הש"ך (יו"ד סי' ק"י) בספקא דרבנן היכא דאתחזק איסורא. אבל לדעת הרשב"א והריטב"א והמאירי ועוד (גדה סא ב) מוכח להתיר כל ספק דרבנן אפילו היכא דאתחזק איסורא וכן העלה בשו"ת יביע אומר חלק ח' (חיו"ד סימן ה), ובאות ז' כתב שבדין אדם שיש לו חולי שנקרא קטטר, כתב בס' הלכה ברורה (סימן ע"ח ס"ב) הסיק להקל בזה.

סימן יז

בענין איסור השחתה פאות הראש באר באות א' שמהתורה נאסרנו עם קדוש להקיף פאות הראש, והן ב' פאות במקום חיבור השיער ללחי מימין ומשמאל לפני האוזן, והביא מש"כ ספר החינוך (פר' קדושים מצוה רנא) שהוא כדי להתרחק מעבודה זרה, ובטור (יו"ד סי' קפ"א) כתב מצות מלך הם עלינו אף שלא נדע טעמן, ובאות ב' כתב שיעורן מבואר בספרא (קדושים ג, ו אות ג) צדעים מיכן ומיכן, ובמכות (ב:) המשוה צדעיו לאחרי אוזנו ולפדחתו, והריב"ן (שם) באר שמשווה ונוטל כל השיער שבצדעיו למידת אחורי אוזנו ופדחתו זהו מקיף סוף הראש, ובשו"ע (יו"ד קפ"א ס"ט) כתב "שיעור הפאה מכנגד שער שעל פדחתו ועד למטה מן האוזן, מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם, וכל רוחב מקום זה לא תגע בו יד", והוא מקום השיער שבסוף מצח האדם ועד גובה אמצע האוזן ומשם לכיוון פני האדם. ובהסרת פאת הראש כתב מרן השו"ע (יו"ד סי' קפ"א ס"א-ג) - "פאות הראש הם שתיים. סוף הראש הוא מקום חיבורו ללחי מימין ומשמאל. בין שגילח הפאות בלבד, בין שגילח כל הראש עם הפאות, חייב. אינו חייב אלא בתער. ויש אוסרים במספרים כעין תער, ויש לחוש לדבריהם. ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ד סי' קצח) כתב שבמשמוש היד מרגישים שיש בליטה בצדדין שנמשך עד קרוב לסוף האוזן ואז מתפרד ומתחיל הלחיים, ועד שם נקרא פאת הראש, ואם מקיף עובר באיסור תורה. והביא עדות מספר מגד גבעות עולם (ח"א עמ' צד) ששאל להגר"מ

פיינשטיין זצ"ל שלחי התחתון שהוזכר בראשונים הוא ע"י שפותח את פיו ועי"ז נעשה סדק וכפל בעור הפנים למטה מהעצם שאצל האוזן. ע"כ. ומדבריו מתבאר שמקום פאות הראש משתנה מאדם לאדם, ועל כל פנים אין מקום הפאות נכלל במקום הזקן, ודלא כהגר"מ שמרנבוך הנ"ל, והביא סיוע לזה משו"ת הרמב"ם (סי' רמד), ובאות ג' הביא מחלוקת הראשונים שלהרמב"ם (הל' ע"ז פי"ב ה"ו) ועוד איסור פאות הראש דוקא בתער, ולהרא"ש (מכות ג, ב) גילוח פאת הראש נאסר אף במספרים כעין תער, ומרן (שם קפא, ט) סתם כהרמב"ם וסיים בדברי הרא"ש וכתב שיש לחוש לדבריהם, והביא מה שכתב הרש"ד הירש (ויקרא יב, כו) שלהרא"ש איסור הקפת הרא"ש הוא מצד תוצאתו, ולהרמב"ם האיסור בהשחתה בדרך פאות הזקן, וכ"כ בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה סי' רסד) ואין חילוק אם עשה זאת בדרך גילוח או לא, אלא כל שהקיף את פאת הראש עובר בלאו, וא"כ ה"ה כשמקיף פאת הראש בסם שעובר בזה על הלאו. ובאות ד כתב שאף שלא ציוותנו התורה להאריך הפאות הגאון רבנו יוסף חיים זיע"א בבן יהודע במנחות (מג:): הביא רמז שדוד המלך היה ממשמש בהן, וגם הגאון רבי יוסף קאפח זצ"ל (כתב עת - סיני תשנ"ו, קמ-קמג) הביא סימוכין לזה מזבחים (כו.) ומהרמב"ם בהלכות פסולי המוקדשין (פ"א ה"ז) ובתימן קראו להם סימנים ע"כ. ובאות ה' הביא מש"כ הרמב"ם (הל' ע"ז פי"ב ה"ו) - "ופאה זו שמניחים בצדעים לא נתנו בו חכמים שיעור ושמענו מזקנינו שאינו מניח פחות מארבעים שערות", ובב"י (שם) שאפשר שהרמב"ם כתב שיעור רוחב ורש"י שיעור אורך, ומ"מ משמע שלא נאסר לגלח קצת מרחבה, שהרי כיון שמשיר מקצת אין משוה צדעיו וכו' ויש לדחוק שבאורך מיירי וכו', ונראה דכיון דספיקא דאורייתא היא יש לזהר מלגלח הצדעים מכנגד שער שעל פדחתו, ועד למטה מן האוזן מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם, ועל רוחב מקום זה לא תגע יד בתער או במספרים כעין תער, וכ"פ בשו"ע (שם ס"ט), ובספר טעמי המצוות (פרשת קדושים סוף אוהרת פאת הראש) למהרח"ו כתב כי מנהג האר"י ז"ל בגובה פאות הראש הוא מרום האוזן למעלה, וברוחב הפאה לא היה מסיר כלל, וכשהגיעו פאות הראש לזקן היה קוצצן במספרים דאין עליהן יותר שם פאת הראש, ובשו"ת חלקת יעקב (יו"ד סי' פח) שבפולין היו מאריכין הפאות אבל ברוסיה מחמת גזירת הממשל הוצרכו לגזור פאות הראש, ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' ק) כתב - ומה שמניחים השערות שם ארוכות ממש הוא מדברי חסידות, ובשו"ת משנה הלכות (ח"ב סי' ע) כתב שמנהגו שלא לקצוץ הפאות כלל, ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה סי' רסד) שלא קצצו אורך הפאות כדי לקיים ויגבה לבו בדרכי ה', ובילקו"י (דיני חינוך קטן עמ' רפב ס"ב) - "מה שנהגו אברכים ות"ח ספרדים לגדל לבניהם הקטנים פאות ארוכות כדרכם של האשכנזים, עושים זאת ממידת חסידות, ותבוא עליהם ברכת טוב. ואין לחוש בזה ליוהרא. שזו מדת חסידות לשרידים אשר ה' קורא, אשר כל מעשיהם והתנהגותם בחסידות וביראת שמים. אבל מעיקר הדין אין בזה חיוב כלל, וכן היה מנהג רבותינו ואבותינו הספרדים בדורות הקודמים שלא לגדל פאות ארוכות בצדעיים", והביא (בהערה שם) עדות לדבריו משו"ת רב פעלים (ח"ד, סוד ישרים סי' ה) ומשו"ת תורה לשמה (סי' שפט) שמותר לחותכן במספרים ובלבד שיוכל לכוף ראשן לעיקרן. ועל כל פנים כתב כי עדיף טפי שיהיו ארוכים וניכרים, וכן מובא בספר בן איש חיל (ח"א דף ל) שזהו נוי לנו עם ישראל, וכך אנו מתנאים לפניו יתברך במצוותיו אשר נתן לנו, ופאות אלה עדות הם לישראל, ומכל מקום כתב דאין צריך לגדלן ולעשותן עבים וארוכים כמנהג אחינו האשכנזים, אלא רק לעשות בהן שיעור שיהיו ניכרים לעיני כל, עכתו"ד, ובילקו"י (הל' כיבוד אב ואם פ"ט סעיף לג) כתב "מי שאביו ציוה אותו שלא יגדל פאות

ארוכות, בהיות שאין המנהג כן אצל הספרדים וחושש שילעגו לו שבנו נעשה משונה, צריך לשמוע לאביו, אם הוא בגדר בזיון לאביו ויש לאביו צער בדבר" ע"כ, ובאות ו' כתב בעניין השאלה האם להניח הפאה לפני האוזן או מאחריה, שביסוד ושורש העבודה (שער המיש שערי הקרבן פרק שני אות א) כתב "יזהר האדם בתפילת ש"ע שלא יכסו שערותיו של הפאות את אוזנו, כמבואר בזהר חדש (ח"א יתרו נב):", ובאות ז הביא טעם א' למנהג תספורת החלאקה שהוא נוהר שלא להקיף שערות ראשו ע"פ המבואר בקידושין (למ): ישב ולא עבר עבירה - נותנים לו שכר כעושה מצוה, וכ"כ החיד"א זיע"א בספרו לב דוד (פכ"ז) משום האר"י ז"ל (בשער המצוות פ' קדושים) שיכוון בזה. ובאות ח' הביא טעם ב' למנהג החלאקה שדומה לג' שנות ערלה והשנה הדר' קודש לה' והביא דברי אור החיים (ויקרא יט, כג) מש"כ בזה, ובאות ט' טעם ג' למנהג החלאקה בשו"ת דברי יציב (ליקוטים והשמטות סימן צז) כתב שהוא להרחיק הילד מחוקות העכו"ם, ובאות י' הביא טעם למנהג החלאקה ע"פ הקבלה מש"כ המהרח"ו בספר שער הכוונות (דרושי פסח - דרוש יב) "ענין מנהג שנהגו ישראל ללכת ביום ל"ג לעומר על קברי רשב"י ור"א בנו אשר קבורים בעיר מירון כנודע ואוכלים ושותי' ושמחים שם אני ראיתי למוז"ל [האר"י] שהלך לשם פעם אחת ביום ל"ג לעומר הוא וכל אנשי ביתו וישב שם שלשה ימים וכו' אבל אין אני יודע אם אז היה בקי ויודע בחכמה הזו הנפלאה שהשיג אח"כ. והה"ר יונתן שאג"ש העיד לי שבשנה הא' קודם שהלכתי אני אצלו ללמוד עם מוז"ל שהולך את בנו הקטן שם עם כל אנשי ביתו ושם גילחו את ראשו כמנהג הידוע ועשה שם יום משתה ושמחה וכו' וכתבתי כל זה להורות כי יש שרש במנהג הזה הנזכר" עכ"ל, והביא גם מש"כ בעין חיים (שער יג פ"א) ובפרי עין חיים (שער הסליחות פ"ז) ע"ש, ובאות יא כתב שמועד התגלחת הוא ברוב המקומות במלאות לילד ג' שנים, ובשערי תשובה (או"ח סי' תקל"א סק"ז) כתב וז"ל - "עבה"ט ועיין בגן המלך שכ' וז"ל ומותר להשהות שמחת התגלחת שעושין לקטן כדי להרגיל השמחה במועד, ומצוה נמי איכא בכך כו' ע"ש, ובשו"ת ערוגת הבושם (חא"ח סי' רי) שלא נכון לעכב התגלחת, אמנם בשו"ת פעולת צדיק (ח"ג סי' רלו) ועוד דיש הנהגים לספרו אפילו במלאות לו ב' שנים, כיון שזהו הזמן שבו נגמל התינוק, ובכתר שם טוב (גאנין חלק א"ב ע' תקצא) דכתב - "בא"י נוהגין במלאות להנער ד' שנים מספרים שערות ראשו וגו'", ובספר נוהג בחכמה (דף מה-מט) שיש נוהגים לגלח התינוק ולהשאיר לו פאות לאחר ט' חודשים כנגד חודשי הריון שהיה במעי אמו, והביא שבשו"ת יצחק ירנן (ח"ב סי' כ"ו) כתב חסר לילד ג' חודשים לגיל שלוש יספרו אותו אז בל"ג בעומר בפרט אם מספרים במירון, וזה גם לדעת רבנו האריז"ל, אבל אם יש יותר חודשים לפני גיל שלוש בל"ג בעומר ימתין לשנה הבאה לספרו בל"ג בעומר.

סימן יח

בענין הצעת שידוך שהכלה נולדה עם כליה אחת ל"ע, או שאר מומין שמקפידים עליהם, וכן בצד החתן, העלה שחייב להודיע את החסרון למשודך קודם גמר השידוך וכ"כ בספר חסידים (סי' תקו) וכ"כ החפ"ן חיים (איסורי רבילות כלל ט ציור ג), ואם לא מודיע יש לחוש למקח טעות ואונאת דברים, אמנם אין צריך להודיע קודם שהתחילו להיפגש, אלא יודיע לפני גמר השידוך את כל האמת למשודך, ואם יסכים בכל זאת לגמור השידוך עם המשודכת אין בזה חשש כלל וכן מבואר בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' ר"ה).

בשורת טובה לאוהבי התורה ולומדיה

לה"י בני"י עמ"י עש"י

בסיעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"אשיחה בחוקיך בהלכה"

חמשה כרכים

לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

וכעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים
"אשיחה בחוקיך בהלכה"
ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב

הספרים מעוטרים
בהסכמת הגולי הגור שליט"א
והתקבלו בס"ד באהבה רבה
בהיכלי התורה

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

לה"ו בינ"ו עמ"י עש"ו

בשזורה טובה לאנחבי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אשיחה בהקיד"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בהקיד באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א
מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך
משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף

להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים

וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם

ניתן להקדיש פרשיות

לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

052-7627427 תשוד .ש.א

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:
toraoren@gmail.com

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000